

Vojmir Vinja

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11, HR-1000 Zagreb

UVODNA RIJEČ
predsjednika Odbora za etimologiju Vojmira Vinje
na otvaranju *V. Skokovih etimoloških susreta*
Vukovar, 4.–6. studenoga 2002.

Nakon Zagreba, Zadra, Pule i Krka, evo se *V. Skokovi susreti* održavaju i u napaćenom Vukovaru, u srcu jedne oblasti za koju je naš Učitelj Petar Skok u svojim toponomastičkim radovima pokazivao u više navrata poseban interes.

Premda ne možemo tvrditi da su etimološka i onomastička izučavanja kod nas u nekom vidljivijem zastoju, jer stanje je znatno bolje nego prilikom prvih *Susreta* u Zagrebu, ipak pred nama je još uvijek "hvatanje koraka" sa suvremenom jezikoslovnom znanošću, koja je, poglavito u etimološkim i onomastičkim istraživanjima, uzela velikog maha. Pred svjetsku znanstvenu javnost izneseni su korisni i zanimljivi poticaji i nove smjernice, a one će istraživanje o riječima i imenima još više unaprijediti i pomoći čovjeku da s malo više nade u zadovoljavajuće rješenje odgovori na ono krucijalno pitanje – **odakle i zašto upravo ova ili ona riječ?** jer etimologija i njoj pridružene discipline od samih svojih dalekih početaka nastoje udovoljiti toj čovjeku prirodnoj znatiželji. Naš će skromni doprinos s ovih *Susreta* sigurno biti jedan od kamenčića velebne etimološke građevine što je od davnina grade veliki jezikoslovni umovi, među kojima značajno mjesto zauzima i priznati hrvatski etimologičar Petar Skok čije ime ovi *Susreti* nose.

Dopustite mi da u toj nadi sa štovanjem pozdravim naše domaćine, predstavnike grada Vukovara i Vukovarsko-srijemske županije, koji su nam omogućili održavanje ovog skupa, da im od srca zahvalim i da njima i gradu Vukovaru prenesem izraze poštovanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Kako moje izlaganje nije ni zamišljeno kao referat nego samo kao podsjetnik na zadatke koji su pred nama, predlažem da odmah započnemo s radom. Zato ću u najkraćim crtama istaknuti **što još moramo učiniti uz Skokov rječnik**, a na raspravi će biti više vremena za sagledavanje, iz različitih kutova naših disciplina, svega onoga što je pred nama.

Ma da ni sâm neću moći izbjeći prigovor da su moja očekivanja dobrim dijelom samo *pia desideria*, ipak je nužno – radi znanstvene potpunosti – iznijeti ih i pokazati što bi sad valjalo učiniti kad nas je Petar Skok oslobodio one žalosne konstatacije da smo posljednji europski narod koji nema svog etimološkog rječnika. Sama pojava njegova kapitalnog djela bila je plodotvorna. Pojavio se vrijedni Gluhakov *Hrvatski etimološki rječnik*, etimološke su naznake u jednosveščanim rječnicima sve češće i točnije, a posebno Matasovićev udio u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*, objavljen je i niz jadranskih dopuna uz Skokov rječnik, ali sve je to malo u usporedbi s onim što možemo i moramo učiniti sad kad za osnovu svojih istraživanja imamo Skokov rječnik, a on predstavlja čvrst i nadasve pertinentan temelj na kojem treba dalje graditi.

S obzirom da Skokova građa datira iz prve polovice prošloga stoljeća, a kako je on bio u prvom redu romanist, nužno je pristupiti detaljnijoj izradi dopuna i to s germanističkog, anglističkog, baltističkog, turkološkog stajališta, jer su neka od tih područja – a nadasve ono anglističko – u *Rječniku* potpuno nezastupljena.

No, dobro znamo da Skok sâm nije redigirao svoj *Rječnik* i stanje građe koju je ostavio i danas je potpuna nepoznanica. Tuđa se ruka u djelu vidi na svakom koraku, ali i najdobronamjernijim je kritičarima nemoguće odrediti što je u *Rječniku* Skokovo, što dugujemo vrlo čestom mijenjanju redaktorskog tima, a što pak dru Valentinu Putancu, koji je na svojim leđima iznio golemi dio nezahvalnog posla priređivanja teksta koji nije bio njegov. Brojni su se recenzenti osvrtnali na ovaj ili onaj nedostatak, previd ili očitu nesklapnost, ali – kome su ti prigovori upućeni? Slovenski etimolog France Bezlaj uputio je oštar prijekor "napaberkovanim" naznakama literature na kraju svakog rječničkog članka, ali tu je prigovor upućen redaktorima, budući da Skok u to nije ulazio. Malo nam je koristi od uglastih zagrada, za koje se kaže da je tekst među njima plod redakcijskih intervencija, jer se one i više nego škrtu pojavljuju, nedosljedno provode, a na velikom broju mjesta nailazimo na greške i krive

zaključke, koji su u očitoj suprotnosti s ranijim Skokovim objavljenim stavovima. A što tek reći za mjesta u kojima nalazimo doslovce: »Daničiću je ... Skoku je...« (1, 279) ili »Skok pretpostavlja...« (1, 553) ili »Skok pomišlja na rumunjski« (1, 328) ili »prema Skoku ilirsko...« (1, 392), jer nismo nikad opazili da Skok o sebi govori u trećem licu? Ili, pak, očite i početničke besmislice kao što je ona da bi dalmatinsko (< ven.) *škèrac* bilo isto što i španj. *izquierdo* ! U takvim se je situacijama odista teško snalaziti i biti načistu je li tekst – a i etimologija! – Skokova ili pripada nekom drugome.

Još je teže pitanje razlika u stavovima između onoga što čitamo u *Rječniku* i Skokovih zaključaka koje je on za života objavio. To se naročito vidi kad se uspoređuje etimologija u *Rječniku* i ona koja je iznesena u možda najznačajnijem Skokovu etimološkom doprinosu koji je objavljen u poznatom nizu članaka pod skupnim naslovom *Zum Balkanlatein* u *Zeitschrift für romanische Philologie*, gdje je Skokov stav (na oko 250 stranica zgusnuta izlaganja) mnogo određeniji i, nadasve, mnogo jasniji nego u samom *Rječniku*. No, to što smo istakli ne vrijedi samo za *ZfrPh*. Isto bi tako *Rječnik* trebalo upotpuniti sa Skokovim prinosima iz *Archivio Glottologico Italiano* (građa s Krka), ali – što je gotovo nevjerojatno – i s građom iz Skokovih popularizatorskih knjiga *Pomorska terminologija*, *Dolazak Slavena na Mediteran*, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, jer te građe u *Rječniku* jednostavno – nema. Posebno je pitanje jesu li dokraja uzeti u obzir važni Skokovi prilozi objavljeni u danas gotovo nepristupačnim publikacijama kao što su *Mélanges Haškovec* (Brno), *Byzantion* (Bruxelles) i dr.

Sve te dopune znatno bi pridonijele da dobijemo pravu sliku o p r a v o m Skokovom gledanju na etimologiju hrvatskoga jezika. One su naš zadatak, ali prije njih, nužno bi bilo objaviti barem jednu knjigu *Izabranih spisa* u kojima bi se na jednom mjestu mogli naći danas nedostupni članci i brojne etimologije što ih je Skok za života rasuo po mnogim svjetskim časopisima. Dok sve navedene dopune iziskuju i spremne etimologe i pripremljene radove, te su zato teži dio zadatka, objavljivanje Skokovih *Izabranih spisa* ne bi smjelo predstavljati problem.

Naravno, to su samo gole naznake i, rekli smo, *pia desideria* u vezi sa zadacima koji stoje pred novim generacijama, za sve to postoje solidni temelji i polazišta koje je postavilo cjelokupno Skokovo djelo, a u prvom redu njegov nezaobilazni *Etimologijski rječnik*.